

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

УДК 130.2

Данканіч Р. І.,
кандидат філософських наук, доцент кафедри
філософії, Дніпровський національний
університет ім. Олеся Гончара (Україна, Дніпро),
rimma_dankanich@ukr.net

«VORURTEIL» ЯК ВИТОК РОЗУМІННЯ В ФІЛОСОФСЬКІЙ ГЕРМЕНЕВТИЦІ Г. ГАДАМЕРА

Розглядається проблема розуміння навколишнього світу і втілення в цьому розумінні істини буття в філософській герменевтиці Г. Гадамера в контексті інтерпретації передструктури розуміння М. Гайдеггера. Окреслюється проблема виведення М. Гайдеггером кругової структури розуміння із темпоральності буття з допомогою герменевтичного кола, яке в гайдеггерівській інтерпретації стає логічним колом і набуває онтологічно позитивного змісту. Аналізується проблема передсудження (Vorurteil) в негативному тлумаченні, де воно виступає в якості хибного мислення і визначається такими поняттями, як: необгрунтоване судження, упередження, забобони, пересуди, поспішність; і в позитивному значенні, коли передсудження розуміється як автентичний виток розуміння і визначається термінами: передрозуміння, передтвердження, передтлумачення, начерк та судження, що знаходиться в процесі усвідомлення. Досліджується критична проблема герменевтики про критерії визначення істинного передсудження, завдяки якому здійснюється процес розуміння та хибного передсудження, що призводить до неправильного розуміння (спотвореного судження).

Ключові слова: передсудження (Vorurteil), тимчасова дистанція (Zeitenabstand), передрозуміння, пересуди, передтвердження, начерк, просвітництво, авторитет, традиція, упередження, поспішність, герменевтика, передання, герменевтичне коло.

Характерною особливістю людського існування на початку третього тисячоліття є стійке протиріччя між універсальним «апаратом» існування, що утворений новим світопорядком масового суспільства і світом існування окремої людини. Адже життя людини в світі визначається його зв'язками з минулим і очікуванням майбутнього. Людина має багато функціональних обов'язків члена родини, власника майна, товариша в спільноті індивідів, співвітчизника, що належить певному історичному цілому, тощо. За словами Карла Ясперса, людина стає сама собою лише, завдячуючи традиціям, що дозволяють їй зазирнути в історію свого походження, відчуваючи відповідальність, таким чином, за своє майбутнє і майбутнє наступних поколінь. Її повсякденне життя – це відчуття цілісності світу, створеного нею в процесі своєї життєдіяльності. Її світ – це її особиста власність, її недоторканий простір, що надає можливість витримати супротивний натиск в моменти зламів історії, криз і катаклізмів [2, с. 323]. Однак, сьогодні свідчить про появу особливих тенденцій щодо руйнування особистого світу індивіду: сім'ї, власного житла, життєвих устоїв, роботи, всього того, що характеризується поняттям – буття людини.

Існуючі тенденції, що ведуть до абсолютизації універсального порядку існування, утворюють напруження, а згодом, і протистояння між універсальним «апаратом» існування і дійсним світом людини. Таким чином, есхатологічні настрої у світі посилюються.

Людина відчуває себе беззахисною і безсилою перед невідворотною даністю подій.

За таких умов, як ніколи, актуальною стає проблема осмислення дійсності, розуміння того, що відбувається навколо. Людина мусить усвідомлювати сенс, значення і горизонти свого існування. Отже, проблема розуміння в сучасному світі набуває особливого значення. Саме цими проблемами займається герменевтична наука і філософська герменевтика, як її складова. Дана проблема завжди була в центрі дослідження Ф. Шляєрмахера, В. Дільтея, Е. Гуссерля, М. Гайдеггера, Г. Гадамера, П. Рікера.

Такий підхід до пошуку істини буття, в контексті розкриття проблеми розуміння, спонукав відомого німецького філософа Ганса Гадамера до написання фундаментального твору «Істина і метод», в якому автору вдалося об'єднати, проаналізувати, переосмислити всі здобутки герменевтики і встановити її межі. Адже тільки після окреслення даних меж, вона виводиться на філософський рівень осмислення розуміння як беззаперечної умови розшукування істини.

Досягнення мети, за Г. Гадамером, можливе завдяки слідуванню М. Гайдеггеру [3, с. 269]. Г. Гадамер висловлює свою солідарність з висновком М. Гайдеггера про те, що смисл екзистенціального існування спотворюється, коли екзистенціалу «турбота» протиставляється деякий ідеал існування. Ідеал замість турботи – це викривлення проблемного виміру, яке М. Гайдеггер вирішує за допомогою трансцендентально-філософського задуму, що підіймається над будь-якими емпіричними відмінностями, в тому числі – над всіма змістовними конструкціями ідеалу. Г. Гадамер стверджує, що, завдячуючи гайдеггерівській трансцендентальній інтерпретації розуміння, проблема герменевтики набула універсального обрамлення в осмисленні нового виміру, де належність інтерпретатора своєму предмету – це те, що не вдалося узаконити рефлексії історичної школи. Але в гайдеггерівському задумі дана проблема набуває конкретного змісту, що визначається тепер як одне головне завдання герменевтики.

Всезагальна структура розуміння конкретизується історичним розумінням, а саме: коли розуміння пов'язується з конкретними обставинами в колі конкретних звичаїв і традицій та відповідних їм можливостей власного майбутнього [3, с. 268].

Г. Гадамер інтерпретує гайдеггерівський екзистенціал покинутості як факт того, що будь-яке вільне самовідношення до власного буття не може вийти за межі фактичності даного буття. Таким чином, людське існування, що проектує власну здатність буття, завжди запізнюється, бо його проекція вже в минулому. За словами Г. Гадамера, цей факт є сіллю герменевтики фактичності і цим відрізняється від гуссерлівської феноменології, адже людському існуванню завжди передує те, що обмежує всі його проектування [3, с. 269].

Це і є екзистенціальна структура М. Гайдеггера, яку Г. Гадамер запозичує у свого вчителя для дослідження розуміння історичної традиції. Отже, М. Гайдеггер намагався вивести кругову структуру розуміння за межі темпоральності буття з допомогою герменевтичного кола, яке в його інтерпретації стає логічним колом і набуває онтологічно позитивного змісту [3, с. 270]. За словами М. Гайдеггера, коло не треба зводити до хибного кола, бо воно містить позитивну можливість одвічного пізнання. Цією можливістю ми можемо скористатися лише тоді, коли тлумачення усвідомить своє головне завдання: свої переднаміри, перестороги, передочікування, що повинні визначатися не випадковими осяннями чи популярними поняттями але, щоб їх наукове опрацювання гарантувалося самими фактами [4, с. 153].

З точки зору Г. Гадамера, М. Гайдеггер закликає до дотримання фактів всупереч всім спотворюючим діям, хто тлумачить, що неминуче призводить до викривлення суджень. М. Гайдеггер вважає, що текст можна зрозуміти лише за умови постійного «накидання» змісту. Як тільки в тексті зміст прояснюється, інтерпретатор мусить зробити попередній начерк змісту всього тексту в цілому. Розуміння того, що міститься в тексті і є завданням попереднього начерку, що, безумовно, піддається постійному перегляду при подальшому заглибленні в смисл тексту [3, с. 271].

Будь-яка герменевтична робота ґрунтується на відомому правилі: ціле необхідно розуміти, виходячи з одиничного, а одиничне – виходячи з цілого. Це правило носить назву «герменевтичного кола», де смислова антиципація, що направлена на ціле, стає експліцитним розумінням завдяки тому, що частини, означені цілим, в свою чергу, визначають це ціле. Зрештою, процес розуміння постійно переходить від цілого до частин і назад до цілого. Відтак, завданням герменевтики є розширення єдності осягнутого змісту. Г. Гадамер вважає, що сутнісним критерієм правильності розуміння є відповідність всіх частин цілому. Якщо таке співвідношення відсутнє, то розуміння не є вірним. Герменевтичне коло, подібне тому, як окреме слово входить в контекст речення, як окремий текст входить в контекст всіх творів даного автора, а ці твори, в свою чергу, належать цілому літературного жанру, або літературі. Але, з іншого боку, сам текст, взятий, як результат деякої творчої миті, входить в цілісність душевного життя автора. Таким чином, лише така цілісність об'єктивного і суб'єктивного є завершенням процесу розуміння. Отже, вся герменевтична традиція об'єднана одним завданням: досягти в розумінні змістовного узгодження (відповідності). Але в нашому дослідженні ми розглядаємо кругову структуру розуміння для виявлення передрозуміння як виток усвідомлення, тобто єдності навколишнього світу і внутрішнього його осягнення, для досягнення повного розуміння. А усвідомлення є лиш те, що дійсно являє собою завершену смислову єдність. Безперечно, найголовнішою з усіх герменевтичних передумов є передрозуміння, бо тільки воно вирішує питання набуття розумінням цілісного змісту. Отже, Г. Гадамер вважає, що смисл співналежності здійснюється завдяки єдності сукупності передрозуміння [3, с. 299].

Вдослідженні «Vorurteil» Г. Гадамер знову опирається на гайдеггівську структуру передрозуміння. Мислитель

починає аналіз поняття «передсудження» з філософії епохи Нового часу та Просвітництва. Філософ звертає увагу на те, що в традиції раціоналізму передсудження сповнене негативного змісту і розглядається, виключно, як «упередження», «забобони», «ідоли у розумі», тощо. Тобто все те, що формує в мисленні стереотип, як основу хибності суджень. На думку Г. Гадамера, проблема полягає в тому, що Просвітництво німецьке слово «Vorurteil» та французьке «préjugé» перекладає як необґрунтоване судження, тобто судження, що не містить достовірності. Адаже сучасна наука знаходиться в межах понятійного принципу картезіанського сумніву: не приймати в якості достовірного нічого з того, в чому можна сумніватися [3, с. 275]. Тому Г. Гадамер вважає, що Просвітництво в своєму вченні про передсудження, фактично, дискредитувало саме поняття «Vorurteil».

Відтепер, для того, щоб здійснити реабілітацію даного поняття, треба зрозуміти, на що саме була направлена Просвітницька критика. Мислитель наполягає на тому, що дана критика передсуджень стосувалася християнського релігійного переказу. Отже, Святе Письмо стало об'єктом всебічної просвітницької критики, оскільки розглядалося як історичний документ. Біблійна критика зазіхає на його догматичне тлумачення. Адаже, загальною тенденцією Просвітництва є невизнання жодних авторитетів і всі рішення приймати, користуючись, виключно, власним розумом. Саме тому Святе Письмо стало об'єктом історичної критики, бо виступало джерелом історичних фактів, в ньому письмово була зафіксована традиція, що, в жодному разі, не могло бути прийнято без доказів. Для Просвітництва істина Одкровення – це лише можлива істина, прийняття якої залежить від ступеня її правдивості, а цей рівень визнає тільки розум. За словами Г. Гадамера, Просвітництво робить переказ об'єктом критики так само, як наука про природу робить об'єктом критики дані органів чуттів. Але все ж таки німецьке Просвітництво визнало існування «істинних передсуджень» християнської релігії. Проте і вони, мусять бути виправдані розумним пізнанням [3, с. 276–277]. Так Просвітництво, розглядаючи передсудження як недоведене судження або упередження, спирається на дві його форми: авторитет і поспішність. Саме через покірність авторитету люди втрачають необхідність, а потім і здатність користуватися своїм розумом [3, с. 282].

В даному контексті Г. Гадамер розглядає діяльність Мартіна Лютера як реформатора, який значно послабив упередженість філософського авторитету, в особі Арістотеля, та авторитету релігійного, в особі папи римського. Саме реформація, з точки зору Г. Гадамера, призвела до розквіту герменевтики, яка покликана навчити правильному користуванню розумом при вивченні текстів Святого Письма. С точки зору Г. Гадамера, ні авторитет папи в питаннях вчення, ні посилення на традицію, відінали, не можуть спростувати необхідність герменевтичного підходу, який стає гарантом забезпечення розумного смислу тексту та уникнення будь-яких домішок [3, с. 282].

Поспішність як інший вид передсудження, що тлумачиться як упередженість, с точки зору Просвітництва, є справжнім джерелом помилок, що виникають при користуванні власним розумом [3, с. 282]. Просвітницька традиція розрізняє два типи передсудів: постійні

й миттєві. Постійні пересуди формуються на основі упередженості, а миттєві засновані на поспішності.

На думку Г. Гадамера, заслугою Просвітництва дійсно є встановлена межа між вірою в авторитет і вірою у власний розум, адже, коли авторитет займає місце власних суджень, він дійсно стає пересудом. Однак, недоліком Просвітництва, на думку Г. Гадамера, є відсутність будь-якої вірогідності того, що авторитет як передсудження може бути джерелом і істини [3, с. 283]. Адже сутність авторитету – це не акт покори і зречення розуму, а акт визнання і усвідомлення людиною того, що певна особистість перевершує її розумом і гостротою судження. Отже, причиною визнання авторитету може бути прийняття того, що судження даної особи більш обґрунтовані, ніж її власні. З точки зору Г. Гадамера авторитет певній особі не присуджують, його треба заробити плідною працею і докладанням великих зусиль. Отже, визнання авторитету – це дія, власне розуму, що визнає свої межі і приймає досягнення інших, як більш значущі.

Принципова позиція Г. Гадамера полягає і в тому, що авторитет не є тотожним поняттям покірності. Він, перш за все, пов'язаний з пізнанням (Erkenntnis). Саме в такому розумінні авторитет вже не є пересудом, а перетворюється на передсудження (Vorurteil), бо досягається шляхом висування розумних обґрунтувань.

Розглядаючи поняття авторитету, Г. Гадамер виділяє ще одну особливу його форму – традицію. Адже в епоху Просвітництва традиція також розглядалася як джерело хибного судження, тобто упередження. Однак, Г. Гадамер викриває і цю позицію, спираючись на точку зору романтизму. Поняття «традиція» в романтизмі розглядається як таке, що визначає наше історичне кінечне буття, освячене переданням і звичаєм, успадкованим від предків. З іншого боку, виховання поколінь неможливе без авторитету вихователя, заснованого на традиції. Романтизм розглядає традицію як протилежність розумній свободі і бачить в ній історичну даність, подібну даності природи [3, с. 285]. Традиція в даному розумінні виступає як деяка самоочевидність, тоді, коли спадок минулого зберігається в своїй цілісності, всупереч сумнівам і критиці. Більш того, на думку Г. Гадамера, критична свідомість завжди звертається до традиції в прагненні її оновлення, тому суттєвої протилежності між традицією і розумом не існує.

Насправді, за визначенням Г. Гадамера, традиція завжди є місцем перетину свободи і історії як таких. В сутності своїй традиція – це збереження того, що відбувається при будь-яких історичних змінах. Відтак, дане збереження і є актом розуму [3, с. 285].

Отже, історико-понятійний аналіз поняття «Vorurteil» в його критичній інтерпретації означає передсудження, тобто судження (Urteil), що винесене до остаточної перевірки всіх фактично-визначених моментів, іншими словами – це те, що не пройшло перевірку розумом; а позитивний зміст передсудження акцентує увагу на тому, що судження, яке знаходиться в процесі формування не може «апріорі» бути тільки невірним, бо може містити і істинний зміст.

Таким чином, передсудження (Vorurteil), містить в собі можливість як позитивної так і негативної оцінки. Якщо передсудження містить негативну оцінку – це означає, що воно сповнене хибних тверджень, а якщо передсудження

носить позитивний характер – це визначає його як одне з найважливіших джерел розуміння.

Але ж як розрізнити позитивний і негативний зміст передсуджень? Передсудження і переддумки, що володіють свідомістю інтерпретатора, з точки зору Г. Гадамера, не знаходяться в його вільному розпорядженні, тому він не може, з самого початку, відділяти продуктивні передсудження, які роблять розуміння можливим від тих, які стають перепорою для розуміння і породжують непорозуміння.

Для вирішення даної проблеми Г. Гадамер вводить поняття «Der Zeitenabstand», що з німецької мови перекладається як «тимчасова дистанція», «тимчасовий проміжок». З допомогою даного поняття стає можливим подолання суб'єктивності спостерігача, що містить назву історичний інтерес. За словами Г. Гадамера, проблема полягає в тому, що будь-яка сукупність історичних явищ, що викликає чисто теоретичний інтерес, виключає можливість певних помилок і задовольняється природним чином. Але об'єктивне пізнання не може бути досяжним, доки існує практичний інтерес до певної події. Тому лише з допомогою поняття «тимчасової дистанції» відбувається «відмирання» особистого інтересу до предмету. Іншими словами, «тимчасова дистанція», здійснює фільтрацію між вірними і хибними твердженнями. В той же час «тимчасова дистанція» знаходиться в постійному русі і розширенні, відкриваючи все нові джерела розуміння і, формуючи неочікувані смислові зв'язки. «Тимчасова дистанція» також сприяє занепаду тих передсуджень, які мають партикулярну природу. З іншого боку, вона створює умови для прояву своїх кращих якостей тими передсудженнями, які здійснюють направленість істинного розуміння [3, с. 304]. «Тимчасова дистанція» не потребує подолання, бо наявність такої дає змогу пізнати історичну дистанцію в часі як позитивну і продуктивну можливість розуміння [3, с. 302].

Заслуга Г. Гадамера, таким чином, полягає в розкритті позитивного змісту передсуджень. З допомогою поняття «тимчасової дистанції» (Der Zeitenabstand) Г. Гадамер досягнув вирішення критичного питання герменевтики про відділення істинних передсуджень від хибних. Тимчасова дистанція – це історична дистанція. Тому справжнє історичне мислення мусить мислити також і свою власну історичність [3, с. 305]. Відтак, справжня герменевтико-виховна свідомість мусить включати в себе і свідомість історичну. Вона прагне усвідомити і зрозуміти власні передсудження. Але для цього необхідно зупинити дію передсудження як такого, бо до тих пір, поки передсудження здійснює на інтерпретатора певну дію, він не може його охарактеризувати. Отже, в дійсності передсудження (Vorurteil) окремої людини в більшій мірі, чим його власні судження (Urteil) складають історичну дійсність його буття [3, с. 281]. Необхідність реабілітації передсуджень стало головним завданням історичної герменевтики, бо справжнє історичне дослідження полягає в тому, щоб наново визначити значення досліджуваного, таким чином щоб це значення зберігалось, як на його початку (коли обирається тема, з'являється інтерес до проблеми), так і при завершенні дослідження. Зрештою, на початку будь-якої історичної герменевтики мусить стояти «зняття» абстрактної протилежності між традицією та історичною наукою, між історією і знанням про неї. Безперечно, жива традиція

і історичне дослідження у своїй взаємодії утворюють єдність, з позиції якої історична свідомість буде розглядатися як новий момент в межах переосмислення людського відношення до минулого.

Список використаних джерел

1. Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы филос. герменевтики / Ханс-Георг Гадамер. – Пер. с нем. / Общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова. – М.: Прогресс, 1988. – 704 с.
2. Ясперс К. Смысл и назначение истории / Карл Ясперс [пер. с немецкого]. – М.: Политиздат, 1991. – 527 с. – (Мыслители XX в.).
3. Gadamer H. G. Hermeneutik 1: Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik / Hans-Georg Gadamer // Gesammelte Werke. – Unveränd. Taschenbuchausg. – Tübingen: Mohr Siebeck. – Bd. – 1. – 1999. – 495 s.
4. Heidegger M. Sein und Zeit / Martin Heidegger // 18 Auflage. – Tübingen: Niemeyer, 2001. – 445 s.

References

1. Gadamer H.-G. Istina i metod: Osnovy filos. germenevniki / Hans-Georg. Gadamer. – Per. s nem. / Obshh. red. i vstup. st. B. N. Bessonova. – M.: Progress, 1988. – 704 s.
2. Yaspers K. Smysl i naznachenie istorii / Karl Yaspers [per. s nemeckogo]. – M.: Politizdat, 1991. – 527 s. – (Mysliteli XX v.).
3. Gadamer Hans-Georg. Hermeneutik 1: Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik / Hans-Georg Gadamer // Gesammelte Werke. – Unveränd. Taschenbuchausg. – Tübingen: Mohr Siebeck. – Bd. – 1. – 1999. – 495 s.
4. Heidegger M. Sein und Zeit / Martin Heidegger // 18 Auflage. – Tübingen: Niemeyer, 2001. – 445 s.

Dankanich R. I., Ph.D, Associate Professor, Oles Honchar Dnipro National University (Ukraine, Dnipro), rimma_dankanich@ukr.net

«Vorurteil» as a source of understanding in Gadamer's philosophical hermeneutics

The problem of understanding of the world and its embodiment in philosophical hermeneutics of Gadamer in the context of the interpretation of Heidegger's circular structure of understanding is studied. The problem of Heidegger's circular structure of understanding from the temporality of being is described. It is shown that the hermeneutical circle in Heidegger's interpretation becomes a logic circle with positive ontological content. The german concept «Vorurteil» in the context of negative and positive meaning is studied. In a negative sense, it acts as a false thinking and characterized by unfounded judgment, by prejudice, by prejudices, by overhastiness. In a positive sense, «Vorurteil» means an authentic source of understanding and can be characterized as a pre-understanding, «pre-assertion», «pre-interpretation», projection, assertions which are in the process of understanding. The paper also deals with another reason of critical problem of hermeneutics, concerning criteria of veracity of pre-judgment. It is shown that the process of understanding and false pre-judgment depends on hermeneutics criteria of veracity. It was concluded that false pre-judgment leads toward false understanding (distorted judgment).

Keywords: prejudice (Vorurteil), temporary distance (Zeitenabstand), pre-understanding, prejudices, pre-assertion, projection, Enlightenment, authority, tradition, overhastiness, prejudice, hermeneutics, Scripture, hermeneutic circle.

* * *

УДК 101.1

Дубініна В. О.,
кандидат філософських наук, доцент
кафедри філософії і суспільних наук, ВДНЗУ
«Українська медична стоматологічна академія»
(Україна, Полтава), vera.dubinina777@gmail.com

ПРОЕКТ УНІВЕРСАЛЬНОЇ ГЕРМЕНЕВТИКИ Ф. АСТА

Розглядаються теоретичні засади проекту універсальної герменевтики німецького мислителя XIX ст. – Ф. Аста. Доробок останнього розглядається як перехід від розуміння герменевтики в якості підручного засобу для біблейської критики до перетворення теорії розуміння в нову гуманітарну методологію.

Аналізується уявлення філософа про тотальну єдність людського духу як принципової основи герменевтичного розуміння та інтерпретації.

Ключові слова: герменевтика, текст, смисл, значення, інтерпретація, дискурс, семантика.

У даній статті ми розглянемо позицію видатного німецького філософа і філолога Георга Антона Фрідріха Аста (1778–1841), якого по праву можна вважати піонером у царині створення сучасної герменевтики. Запропонований ним проект побудови універсальної герменевтичної теорії залишається актуальним і донині, продовжуючи привертати увагу фахівців із різних галузей, від класичної філології та історії до філософії і теології. В даний час герменевтика представлена двома відносно самостійними гілками філософського дискурсу. Дана дисципліна, або, точніше, група філософських теорій, ще у своїх витоків позиціонувалася не тільки як загальна теорія інтерпретації, а і як певна методологія, здатна прояснити фундаментальні проблеми гуманітарних наук, розробити універсальний інструментарій, що має високу евристичну цінність. Ці два підходи до розуміння герменевтики (тобто як до загальної теорії та як до методології) з плином часу були доповнені третім напрямком – окремими герменевтичними дослідженнями, що проводилися зазвичай в області гуманітарного знання.

Проблематика герменевтики, принципи інтерпретації культурних феноменів виявилися затребувані в історії, філології, мистецтвознавстві, дослідженнях культури, літературознавстві, в різноманітних прикордонних дисциплінах, що поєднують соціальну антропологію і психоаналіз, логіку і філологію, когнітивізм і структуралістські теорії.

Саме цей напрям в герменевтиці виявився найбільш життєздатним і продуктивним, додамо також – і популярним, чому сприяли талант і оригінальність численних дослідників. У той же час, те, з чого герменевтика почалася як філософська теорія залишилося в початковому стані, уявлення про інтерпретацію так і не вийшло за рамки загальних положень і з часом доповнилося численними метафізичними побудовами і ремінісценціями. Якщо згадати слова Ф. Шлейєрмахера, можна відзначити, що герменевтика як мистецтво розуміння ще не існує в загальній формі, але тільки як безліч спеціальних герменевтик [3, с. 41]. Можна сказати ще жорсткіше: сенс існування герменевтики в даний час зберігається лише тому, що є не одна подібна дисципліна з чітко окресленою предметною областю (що, вочевидь, не має місця), але є численні герменевтичні теорії, з більш–менш зрозумілими завданнями, кожна з яких прагне досліджувати феномени культури з точки зору певної області знання.

Загальній герменевтиці важко вказати її місце, практично з тієї ж причини, з якої важко вказати місце і самій філософії в системі людського знання. Спеціальні ж дослідження сенсу і за своєю суттю, і за своїм дискурсом є тільки сума спостережень і не задовольняють жодним науковим вимогам, тобто, по суті, не є науковими дисциплінами.

Однак в момент появи і далі на протязі своєї ось вже двохсотлітньої історії нова герменевтика претендує саме на загальність своїх положень і висновків, прагне об'єднати розрізнені схеми і методи інтерпретації та